

The logo of the Islamic Consultative Organization (ICO) is displayed. It features a large, stylized crescent moon in gold and blue, with intricate geometric patterns (Kufic script) on its surface. A long, curved sword or scimitar is positioned diagonally across the crescent, also in gold. The background is a solid blue color.

• هفته‌نامه افق حوزه • دوشنبه ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۰ • ۲۷ رمضان المبارک ۱۴۴۲ • ۱۰ می ۲۰۲۱

رؤیت هلال و اختلاف افقها

از دیدگاه آیت الله العظمی سبحانی

آیت الله العظمی سبحانی در مقاله‌ای با موضوع «ؤیت هلال و اختلاف افقها» پس از بیان و طرح اقوال مختلف در این خصوص، دلایل خود را در این بحث بیان نموده اند که بخش اول آن تقدیم خوانندگان ارجمند می‌گردد.

اگر ماه در شهرهای نزدیک به هم مانند کوفه و بغداد، دیده شود، روزه بر تمامی ساکنان آنها واجب است بر خلاف شهرهای دور از هم. مراد این است که اگر ماه در یکی از شهرهای نزدیک به هم دیده شود و در دیگر شهرهای مجاوراً دیده نشود، بر تمامی ساکنان این شهرها روزه واجب است برخلاف شهرهای دور از هم؛ زیرا هریک از این شهرها حکم خود را دارد.^{۲۰}

۹. مقدس اربیلی (۹۹م)

در ذیل کلام محقق که می‌گوید:

«حکم شهرهای نزدیک مثل بغداد و کوفه یکسان است بر خلاف شهرهای دور، آورده است:

با توجه به فرض مسأله، دلیل مطلب فوق روشن است؛ زیرا وقتی مکلف در شهر خودش هلال ماه رمضان را نبیند و ماه در شهر دیگری دیده شود، براو صدق می‌کند که ماه را ندیده است، پس می‌تواند افطار کند؛ چون ادله‌ای که افاده می‌کنند آن روز از روزهای ماه رمضان نیست، و در مورد این شهر صدق می‌کنند. بنابراین دیدن ماه در شهر دیگر برای اهالی این شهر فایده‌ای ندارد و مستلزم این نیست که آن روز از روزهای ماه رمضان باشد.

علاوه بر این، با توجه به فرض مسأله، مکلف از اختلاف زمان طلوع ماه در این دو شهر می‌داند که دیدن ماه در یکی از آن دو مستلزم دیدن ماه در دیگری نیست، بلکه گاهی محال است.

بنابراین، سخن علامه در منتهی که می‌گوید: «اگر ماه در شهری رؤیت شد، فرقی میان شهرهای دور از هم یا نزدیک به هم از لحاظ جو布 روزه یا افطار وجود نخواهد داشت؛ زیرا ماه در یک شهر با رؤیت ثابت شده و در شهر دیگر با شهادت شهود». بعید است. به دلیل آن چه گذشت و این که ظاهراً مراد آن آیه شریفه (... فَمَنْ شَهَدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ...) این است که آنها ماه را در شهری که در آن حضور دارند دیده‌اند، هم چنان که متبار از آیه همین است.^{۲۱}

ادمه دارد...

کم است و برعکس [اگر هلال ماه رمضان را نبیند سپس م محلی بود که در آن جا هلال دیده می‌شود] بایستی روز است و نهم افطار کند.^{۲۲}

به نظر می‌رسد آن چه علامه در دو فرع مذکور مطرح کرده است، چیزی است که قائلان به شرط وحدت افق ملزم به ن هستند؛ زیرا این ایراد به آنها وارد است که لازمه شرط حدت افق، روزه روز سی و یکم در یک فرض و روزه روز بیست و هشتم درفرضی دیگر است.

فرض اول: در جایی که ماه در شهر دور و نزدیک، تمام سی روز، باشد و هلال ماه و در شهر نزدیک دیده شده اشد اما در شهر دور دیده نشده باشد. فردی در شهر نزدیک سی روز روزه می‌گیرد آن گاه به شهر دور می‌رود. حال اگر وقتی به شهر دور می‌رود [بر او پیروی از اهالی آن جا واجب اشد، لازمه‌اش این است که آن روز را روزه بگیرد؛ زیرا در آن سرزمین، آن روز، روز آخر ماه رمضان است. بنابراین چنین دردی بایستی سی و یک روز روزه بگیرد. اما اگر قائل شویم که دیدن ماه در شهر نزدیک برای شهر دور هم حجت است، نمی‌باید در آن روز روزه بگیرند بدون این که بین شهری که ماه در آن دیده شده و شهری که ماه در آن دیده نشده فرقی وجود داشته باشد.]

فرض دوم: در جایی که ماه در شهر دور و نزدیک، تمام سی روز نباشد در این صورت اگر ماه ابتدا در شهر دور است و سپس در شهری که مکلف در آن به سرمی برد دیده سود و مکلف در شهر خودش بیست و هشت روز روزه بگیرد گاه به شهر دور دست برد اگر پیروی از اهالی شهری که آن جا رفته است براو واجب باشد باید روز بیست و نهم افطار کند؛ زیرا آن روز در آن سرزمین، عید فطر است. اما فقیه به هیچ یک از این دو فرض ملتزم نمی‌شود.

۷. شهید اول (۷۸۷-۷۲۴)

مکلف، با دیدن هلال ماه رمضان بایستی روزه بگیرد اگر چه تنها او هلال را دیده باشد. [حکم] شهرهای نزدیک به هم مانند بصره و بغداد، یکسان است نه سرزمین هایی مثل

قضی بوماً؛ اگر این فرد، شاهد عادلی داشته باشد مبنی بر این که مردم شهر طبق دیدن ماه، سی روز روزه گرفته‌اند، این فرد باید یک روز [دیگرا] روزه بگیرد.^{۱۶}

دلیل دیگر مسطح نبودن زمین است و لذا اگر هلال در برخی از شهرها دیده شود می‌فهمیم که در شهرهای دیگر، مانعی از دیدن آن وجود دارد.

سپس علامه نتیجه می‌گیرد:

اما قبیل نداریم که آن روز نسبت به همه شهرها روزی از روزهای ماه رمضان باشد؛ زیرا این مسأله مورد نیاز اختلاف میان فقهاست و تبعید به چنین شهادتی را نمی‌پذیریم؛ زیرا این اول کلام است.

فرمایش امام صادق علیه السلام هم با توجه به جمع میان ادله، بر شهرهای نزدیک شهری که ماه در آن دیده شده است، حمل می‌شود.^{۱۷}

۵. علامه در منتهی:

اگر اهالی شهری ما را ببینند، بر تمامی مردم خواه به آن شهر نزدیک باشند و خواه دور، روزه واجب است. احمد [بن حنبل] ولیث بن سعد و برخی از فقهای شافعی هم براین عقیده‌اند.

علامه پس از ذکر تفصیل شیخ بین شهرهای دور و نزدیک به رد پرداخته سپس نتیجه می‌گیرد:

اگر معلوم شود که در سرزمینی ماه طلوع کرده و در سرزمین دیگری که از آن دور است، به دلیل کروی بودن زمین، ماه طلوع نکرده است، حکم این دو سرزمین مساوی نیست.

اما اگر علم به اختلاف مطالع آن دونداشته باشیم، حق این است که حکم آن‌ها مساوی است.

بنابراین ممکن است علامه به حسب آغاز کلامش در منتهی، از زمرة قائلان به عدم فرق بین شهرهای دور و نزدیک به حساب آید. اما با توجه به نتیجه‌های که در آخره آن نیست که به اختلاف زمان طلوع ماه بین آن دو شهر علم نداشته باشیم و گرنه با علم به این مطلب، از نظر او میان شهر می‌باشد. اما که این اتفاق در میان شهرهای دور و نزدیک اتفاق نمی‌افتد، این نتیجه است.

و هنوز روزه می‌گیریم با هلال [ماه شوال] را توسط معاویه و روزه خدا علیه السلام چنین به ما

۱- رؤیت هلال و اختلاف افقها

فقها اتفاق نظر دارند که [برای تحقق ماه شرعی] رؤیت هلال در شهری که فرد مکلف زندگی می‌کند، معترض است و رؤیت هلال در شهرهای دیگر کفايت می‌کند. روایات دال برای مطلب در حد استفاضه است.^۷

هم چنین اگردو شهر در افق متعدد باشند، فقها اتفاق نظر دارند که رؤیت هلال در یک شهر برای شهر دیگر کافی است؛ همین طور اگر زمان طلوع هلال در آن ها یکی باشد و نیز جایی که زمان طلوع ماه در دو شهر مختلف باشد اما ثبوت ماه در یک شهر مستلزم این باشد که ماه برای شهر دیگر به طرق ولی ثابت باشد. مثلاً دیده شدن ماه در شهری که در مشرق قرار دارد، دلیل وجود ماه در شهری است که در مغرب قرار دارد؛ زیرا ماه از طرف شرق به طرف غرب حرکت می‌کند. بنابراین اگر ماه در شرق دیده شود، دلیل بر تولد شرعی و قابل رؤیت بودن ماه به هنگام غروب خورشید در مشرق و قبل از رسیدن به مغرب است.

در هیچ یک از موارد فوق میان فقهاء اختلاف نظر وجود دارد. اختلاف نظر میان فقهاء تنها در جایی است که افقها مختلف باشد و هلال در شهر غربی دیده شود. در این صورت این سوال مطرح است که آیا دیدن هلال در شهرهای غربی، برای کسانی که در شهرهای شرقی زندگی می‌کنند، کافی است؟ فقهاء در این مسأله سه گروه هستند:

گروه اول: اساساً متعرض این مسأله شده یا فرقی بین شهرهای دور و نزدیک قائل نشده یا تصريحی در این زمینه دارند.

گروه دوم: اکثریت فقهاء را تشکیل می‌دهند که متعرضین مسأله شده و بین شهرهای دور و نزدیک تفاوت قائل نشده‌اند.

گروه سوم: بین شهرهای نزدیک و دور تفاوتی قائل شده‌اند و حکم شهرهای دور را با شهرهای نزدیک یکی دانسته‌اند.

نیازی به ذکر فقهاء گروه اول نیست. مهم اشاره به فقهاء

۰ پی‌نوشت‌ها

۱. متن دو مقاله به زبان عربی به قلم مؤلف است، و پس از ترجمه آن دو به وسیله برخی فضلا در مجله «فقه اهل بیت»، شماره...، چاپ شده است.
۲. ر. ک: سوالات الشیعه، باب ۱۱ از ابواب احکام ماه رمضان، حدیث ۱۵، ۱۳ وغیر آن.
۳. مبسوط، ج ۱، ص ۲۶۷ و ۲۶۸.
۴. نهایه، ص ۱۵.
۵. خلاف، ج ۱، ص ۳۴۱، مسئله ۸.
۶. الوسلیه، ص ۱۴۱.
۷. شرایع الاسلام، ج ۱، ص ۲۰۰.
۸. معتری، ج ۲، ص ۶۸۹.
۹. مبسوط، ج ۱، ص ۲۶۸.

احتمال دارد با دیدن ماه در شهرهایی که در منطقه قرار ارزند، ماه برای شهرهایی که در مغرب قرار دارد نیز ثابت شود گرچه این شهرها از یکدیگر دور باشند؛ زیرا با نبود مانع قطعاً رای شهرها ماه دیده خواهد شد.^{۱۴}

مخفي نماند آنچه شهید اول استثنای کرد است [که در بال احتمال بیان فرمود] مخالف با نظریه شرط وحدت نق نیست؛ زیرا در آینده خواهد آمد که حجتی رؤیت هلال شهرهای غربی نسبت به شهرهای شرقی خارج از بحث است؛ زیرا بین این دور رؤیت ملازمه وجود دارد.

۰. شهید ثانی (۹۶:۹۱)

۶. علامه در قواعد مانند تذکرہ نظرداده:

حکم شهرهای نزدیک یکسان است برخلاف شهرهای دور. بنابراین اگر کسی به مکان دور دستی سفر کند که در شب سی ام ماه رمضان، هلال دیده نشود، باید از هالی آن جا پیروی کند. اگر مرکب شدن او را صیغ در حالی که عید گرفته است به محل دور دستی که ماه به سبب نزدیکی درجه اش [نسبت به خورشید] دیده نشود، بپرد، در این که آیا باید امساك کند یا نه، نظر است.

اگر هلال ماه رمضان را ببیند آن گاه به محلی بود که در آن جا هلال دیده نمی شود، اقرب و جنوب روزه در روز سی و

دیده شود اما در شهر ع از دیدن ماه می شود؛ و آشکارا دیده شده افق] برای کسی که کنند، مخفی می مانند حکم تمامی شهرها دیده شده و اول ماه حکم برای تمامی سر

۰. فقهایی که وحدت افق را شرط دانسته‌اند

گروهی از قدما نزدیکی دو شهری را که در یکی از آن‌ها ماه ییده شده است، شرط کرده‌اند. تعداد کسانی که یادآور این شرط شده‌اند عبارتند از:

۱. شیخ طوسی (۴۶۰-۳۸۵ هـ)

نشانه ماه رمضان، رؤیت هلال یا قیام بینه بر رویت هلال است ... هرگاه هلال در شهری اکه فرد مکلف در آن زندگی می‌کند! دیده نشود بلکه خارج از آن شهر دیده شود، بنابر آن چه بیان کردیم چنان چه شهرهایی که هلال در آن‌ها دیده شنده است نزدیک آن شهر باشند به طوری که با صاف بودن

بررسی اعتبار چشم مسلح در رؤیت هلال

آیت‌الله محمدجواد فاضل لنکرانی

موضوع استهلال یک بحث بسیار مهم است. فراموش نمی‌کنم در سال ۱۳۸۴ استفتایی از مرحوم والد ما^{رض} شد و ایشان فرمودند که رؤیت هلال با تلسکوپ هم کفایت می‌کند. بعد از صدور این فتوای، مقداری بحث بین فضلای حوزه ایجاد شد؛ لذا این جانب در سال ۱۳۸۵ رساله‌ای را در اعبار ابزار جدید و تلسکوپ در رؤیت هلال نوشت. پس از چاپ و انتشار این رساله، برخی از دوستان مذاقشانی کردند که البته حدس من این است که عمدۀ این مناقشات برای بعضی از مراجع بزرگوار بود که آن‌ها به رشته تحریر درآورند و آن را در مجله فقه اهل بیت^{علیهم السلام} منتشر کردند. بنده هم جواب آن مناقشات و جواب‌هایی که داده شد، در آن رساله آمده است. بعداز آن هم، هرسال در ماه رمضان بحث کفایت ابزار جدید در رؤیت هلال مطرح شده و در نتیجه مراجع بزرگی که نظر شیفتشان عدم کفایت ابزارهای جدید است، شواهد، مؤیدات و استدلالاتی را ذکر کرده‌اند.

متن حاضر بیانات آیت‌الله محمدجواد فاضل لنکرانی در نشست علمی استهلال با چشم مسلح می‌باشد که به همت گروه فقه و حقوق پژوهشکده حج و زیارت و با همکاری مرکز فقهی ائمه اطهار^{علیهم السلام} با حضور جمعی از انشا پژوهان و طلاب در مسجد این مکتب برگزار شد.

نشست علمی استهلال با چشم مسلح ۱۳۹۹ اسفند ۱۳ مسلح

شده، در یک ساعت ۱۰ هنگار زین را شخم می‌زند. آیا

آقایان بیان شد که این جا اطلاق ثبیتاً محال است. چرا؟ حتی دیدن با تلسکوپ هم لازم نیست؛ چون ملاک علم به ولادت ماه جدید است. وقتی هم که ماه در ساعات اولیه چون شاعر اگر بخواهد بکوید، دیدن با تلسکوپ یا چشم فردی به صورت عادی و با بیل زمیتی را خاصم بزند؛ با مثلاً اقبال رؤیت نیست؛ ولی به حسب واقع این ماه متولد شده و برای رؤیت با تلسکوپ مثلاً هفت ساعت بعد از ولادت اگر جدید است. همین جا سوال ماز بزرگواری که مثلاً شنبه شب سال گذشته هلال ماه شوال را تلسکوپ دیدند؛ ولی فرمودند: چون با تلسکوپ دیده شاه، بد در نمی‌خرد و حال اگر بگویند: شاعر هم اقل و هم اکثراً موضوع حکم دشنبه را عید قدر دادند، این است که ماه از هنگام ولادت وジョブ صوم یا افطار قرار دارد، این تخبیر بین اقل و اکثر است. اگر ما پژوهاهیم این کوه حرف بزینی، باب پیوایی اجتهد استهله سته می‌شود. اطلاق امن احیی ارضاء^{رض} می‌گوید: با هرسیله‌ای زینت را حیا کنید، مال او شود. قدمی با بیل و کلنج زور و بازوی کشاورزی بود امازون با تراکتورهای عجیب و غربی که کارها زین را حیا کنید.

همین طور نسبت به «احل الله البيع»، نمی‌توان گفت که شامل بیع اینترنت نمی‌شود. اگر آن بمعاملات بسیاری که از طریق اینترنت انجام می‌شود، این حرف قابل قبول نیست. نکته دوم در مورد رؤیت هلال، این است که می‌گویند اطلاق انصراف به رؤیت مجده دارد؛ به طور کلی اذان فقرصرو اذاخی الجدران فقصراً^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی از شهروز بیرون می‌روید، چنان‌چه مثلاً به یک کیلوگرمی شهر پرسید، صدای طبیعی اذان بدن بلندگو شنیده نمی‌شود؛ هلال و شروع ماه یک اصطلاح و حقیقت شرعیه‌ای به ماه شرعی داریم یا نه؟ می‌گوییم هیچ دلیلی برای این اصطلاح قابلی؛ این مقدار از زمان چوچ کدام ماه است.

بعضی برای خود یک اصطلاح به نام ماه شرعی درست که بتواند داشت، در مردم بحث شود که آیا در مرد کرده‌اند که لام است، در مردم بحث شود که آیا در هلال گفت و همچنان‌چه کارای باید کنیم؟ می‌گویند: دیدن با چشم عادی را که نمی‌شود نفی کرد؛ زیرا همه آن را کافی می‌دانند، پس چون ندارند. این را دیگر اعتبار ندارد.

این (اکثر) پیشنهاد می‌شود. این حرف قابل قبول نیست. نکته سوم در مورد رؤیت هلال، این است که می‌گویند اذان فقرصرو اذاخی الجدران فقصراً^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی کاری ندارم ماه قمری شروع شده با نه؛ ماه شرعی شما از واقعی است که آن را بگویند. عبارت «ولیس بالظنی ولا بالرأي بل بالرأي»، خود دلیل روشنی است براین که واقع ملاک است و رؤیت طبیعی برای رسیدن و اطمینان و علم است.

همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات چهارم از خانه خوب توجه شود. دلیلی براین معنا نداریم که شاعر اذان فقرصرو اذاخی الجدران فقصراً^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی از شهروز بیرون می‌روید، چنان‌چه مثلاً به یک کیلوگرمی شهر پرسید، صدای طبیعی اذان بدن بلندگو شنیده نمی‌شود؛ هلال و شروع ماه یک اصطلاح و حقیقت شرعیه‌ای به ماه شرعی داریم یا نه؟ می‌گوییم هیچ دلیلی برای این اصطلاح قابلی؛ این مقدار از زمان چوچ کدام ماه است.

در اینجا نکته خوب توجه شود. دلیلی براین معنا نداریم که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

یک از این دو کافی است؛ بهجهت آن که آیا هر دو علامت‌اند یا یکی امراه و دیگری طبقه برای آن است. اگر هر دو علامت‌اند، آیا هر دو علامت واقعی‌اند یا ظاهری؟

در اینجا نکته خوب توجه شود. دلیلی براین معنا نداریم که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، همین براشی کافی است؛ اما فردی که تلسکوپ ندارد و نمی‌داند ماه در عالمات

یعنی شاعر می‌گویند: توکه قصد سفرداری، باید هنگامی که از توابع عرفی شهر دور شدی، نماز خود را شکسته بخواهی. این دو دیده نشدن دیوارهای شهر و شنیده نشدن صدای

ظاهری پاشد، مانع ندارد. محدود شارع در تخييرین اقل و اکثر همان‌گونه که در بحث حداً ترخص، وقتی روایات

می‌فرمایند: «إذا خفيت الأذان فقصراً»^{رض} یا «إذا خفيت الجدران فقصراً»^{رض} چه می‌فرماید؟ وقتی

کسی که ماه را تلسکوپ بینند، هم

راههای رسیدن به وحدت نظر در مسأله رؤیت هلال

آیت الله محسن فقیه

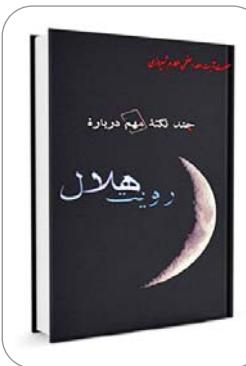
همه ساله با فروردین ماه مبارک رمضان، این بحث مطرح می‌شود که وضعیت رؤیت هلال به چه شکل خواهد بود؟ طبق نظر فلان مرجع چه روزی آغاز ماه مبارک رمضان خواهد بود و طبق نظر مرجع دیگر چه طور؟ البته این مسئله در بیان ماه مبارک رمضان شکل جدی تری به خود می‌گیرد؛ زیرا در آغاز ماه، نهایت این است که روز آخر شب عابان را افراد روزه می‌گیرند حال یا جزء ماه مبارک رمضان است. نهایت این است که روزه می‌گذرد؛ زیرا در آخر ماه مبارک به دلیل این که روزه گرفتن در عید فطر حرام است، دوران بین روزه و اجنب خواهد بود. حرمت خواهد بود و اگر عید باشد روزه حرام است و اگر آخر ماه مبارک رمضان باشد، روزه واجب خواهد بود. در گذشته با توجه به این که ارتباط مناطق مختلف با یکدیگر ممکن بوده، برفرض که در منطقه ای روز عید با منطقه دیگر فرق داشته باشد، ولی این مسئله به چشم نمی‌آمد و مشکل ایجاد نمی‌کرده است اما اما با توجه به گسترش اربابات بین مناطق مختلف و افزای مختلف، اختلاف در تعیین روز عید مشکل ساز شده است. مثلاً اختلاف در تعیین اول و آخر ماه می‌تواند منجر به اختلاف در سایر مناسبات همانند قدر، ایام حج، اربعین... که زمینه اختلاف در بین مسلمانان نیز بشود. این اختلاف حتی اگر بین کشورهای مختلف باشد، جلوه خوبی ندارد چه برسد به اینکه در خود یک کشور و حتی کشورهای دیگر را در بین سفره غذا بینشند و عید را تبریک بگویند و دیگری در جنین اختلاف باشیم. این که در یک خانه شخصی بر سر سفره غذا بینشند و عید را تبریک بگویند و دیگری در حال روزه، مشغول اعمال آخر ماه مبارک رمضان باشد، قطعاً پسندیده نیست و موجب هنر مذهب خواهد بود و شباهات زیادی را در ذهن مردم نسبت به حقایق دین ایجاد می‌کند.

چند نکته مهم درباره رؤیت هلال

تألیف آیت‌الله العظیم مکارم شیرازی

ساختار کل کتاب

کتاب «چند نکته مهم درباره رؤیت هلال» از دو مبحث فرعی و دو فصل اصلی تشکیل شده است که عنوانی فرعی آن اثر عمارتند از ۱. «شاره». ۲. «شوابی رؤیت هلال». عنوانی اصلی کتاب نیز عبارتند از ۱. آیا رؤیت ماہ با تلسکوپ کافی است؟ ۲. آیا وجود افق شرط است؟

عنوانی فرعی فصل اول تبریز شرح ذیل است: ۱. «تولد ماه در واقع معيار نیست». ۲. «رؤیت ماه معيار روايات متواتره است».

«دلیل وحدت افق»، عنوان فرعی فصل دوم این کتاب است که با عنوانی هم جون «طلوع ماه و تولد آن (یک امر آسمانی است نه زمینی)» و «روایت هشتمان بن الحکم»، همه راه شده است. عرضه لام در آن اثر مهم، تشکیل شورای استهان را به عنوان راهکاری برای حل معضل رؤیت هلال، مورد بررسی قرار داده است که با جمع شدن عده‌ای از نمایندگان علمای توان به این راهی رسید. با این که رؤیت هلال از موضوعات بوده و تشخصیس آن به عهده خود مکلفین است و مراجع و قوهای عظام، وظیفه‌ای در این رؤیت نیز بهوضوح، روزه و افطار مدرم نشانه و علامتی برای روزه گرفتن و افطار قرار داده است که باعده در چنین مواردی برای حمل متعارف شده است.

روایت سوم: «دلیل وحدت افق»، عنوان فرعی فصل دوم این کتاب است که با عنوانی هم جون «طلوع ماه و تولد آن (یک امر آسمانی است نه زمینی)» و «روایت هشتمان بن الحکم»، همه راه شده است.

معظم لام در آن اثر مهم، تشکیل شورای استهان را به عنوان راهکاری برای حل معضل رؤیت هلال، مورد بررسی قرار داده است که با جمع شدن عده‌ای از نمایندگان علمای توان به این راهی رسید. با این که رؤیت هلال از موضوعات بوده و تشخصیس آن به عهده خود مکلفین است و مراجع و قوهای عظام، وظیفه‌ای در این رؤیت نیز بهوضوح، روزه و افطار مدرم نشانه و علامتی برای روزه گرفتن و افطار قرار داده است که باعده در چنین مواردی برای حمل متعارف شده است.

روایت چهارم: «روایت سیمین نیز متشکل از نمایندگان مراجع

برگ در این گونه موارد، جواب نمی‌دهند.

روایت پنجم: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت ششم: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت هفتم: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت هشتم: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت نهم: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت دهم: «پدیده حکم حاکم به عنوان یکی از طرق

اینات اول ماه

اگر بنا به در لیلی مسئله رؤیت هلال را حکومتی نداند و در مدتی که در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت یازدهم: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت بیانی: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت بیانی: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت بیانی: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت بیانی: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت بیانی: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت بیانی: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت بیانی: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت بیانی: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت بیانی: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت بیانی: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت بیانی: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در شامگاه ۲۹ ماه رمضان علمای تبریز را در منزل خود مهمن

می‌کرده و فطری آن راه را هم بر پرسش ثبوت رؤیت در آن شب می‌داند و در این روزه ۲۴ صفحه در قطع پالتویی، توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) به زیرطبع آراسته شده که تاکنون نیز چندین مزینه تجدید چاپ شده است. همچنین این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه و منتشر شده است.

روایت بیانی: «این مطلب نیز متشکل از نمایندگان این جمله از کتاب نیز معرفی شد.

روایت بیانی: «شکل شوابی متشکل از نمایندگان مراجع

کار گروهی و دسته‌جمعی اثرات خلیل خوبی دارد و از بسیاری از اسیب‌های کار فردی به در واسطه نقل شده است. نقل شده است که عالم معروف و

منتفد تبریز در عصر ناصر الدین شاه، حاج میرزا جواد آقا مجتهد تهرانی همه سال در ش